

УДК 378.091

СЛЮСАР Тетяна Антонівна,

аспірант кафедри початкової освіти,
Черкаський національний університет імені
Богдана Хмельницького
e-mail: tatyana.slyusar@bk.ru

ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК СПОСІБ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА КОРИГУВАННЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

В умовах розвитку демократичного суспільства триває етап модернізації системи освіти, який супроводжується суттєвими змінами у педагогічній теорії та практиці, що визначають основні вимоги до професійної підготовки вчителя початкової школи. Сучасний педагог має формувати в учнів не лише навчальні вміння та навички, а й готувати їх до активної пізнавальної діяльності, життя в нових економічних умовах. Це вимагає від учителя особливої уваги до своїх вихованців, а саме: вивчення їх індивідуальних особливостей і навчальних можливостей, встановлення пізнавальних потреб та інтересів, визначення перспектив особистісного розвитку, передбачення й подолання труднощів у навчанні та вихованні, здійснення особистісного підходу шляхом суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Педагогічне діагностування – це вид діяльності, мета якої полягає у встановленні і вивченні ознак, що характеризують стан і результати процесу навчання, і що дозволяє на цій основі прогнозувати можливі відхилення, визначати шляхи їх попередження, а також коригувати процес навчання з метою підвищення якості його результату. У поняття «діагностування» вкладається ширший і глибший зміст, ніж у поняття «перевірка знань, умінь і навичок» студентів. Останнє тільки констатує результати, не пояснюючи їх походження. У той час як діагностування включає контроль, перевірку, оцінювання, накопичення статистичних даних, їх аналіз, розглядає результати з урахуванням способів їх досягнення, виявляє тенденції, динаміку дидактичного процесу.

Ключові слова: педагогічна діагностика; професійна підготовка; компетентність, педагогічна діяльність; діагностування.

Постановка проблеми. Згідно державної програми «Вчитель» стрижневими умовами якісної освіти є професійне забезпечення учительської діяльності та вдосконалення діагностики професійної компетентності майбутніх педагогів. Сам процес професійної підготовки, безперечно вимагає підвищення якості освітніх послуг у вищих навчальних закладах, розробки вимог і критеріїв для оцінювання їх рівня, впровадження ефективної системи забезпечення якості вищої освіти.

Наразі Україна відкриває широкі перспективи для фахівців різних напрямів, натомість потребує високого рівня професіоналізму. Перенесення основних акцентів з когнітивної сфери особистості на розвиток її творчих можливостей зумовило змін у концептуальних засадах сучасної освіти і навчання. Зросла потреба в педагогічних кадрах, здатних до створення оптимальних умов для саморозвитку, самоосвіти і самореалізації особистості протягом навчання її в різних типах закладів освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Історичний аспект розвитку педагогічної діагностики відображено у працях таких вітчизняних, науковців як П. Блонський, О. Залужний, Г. Костюк, Я. Чепіга, К. Ушинський. Вивчення наукової літератури засвідчило, що вітчизняні вчені активно досліджують підходи з проблем педагогічної діагностики й закономірності в системі підготовки майбутнього вчителя (В. Бондар, В. Загвязинський, В. Краєвський, О. Савченко, В. Сластьонін).

Мета статті полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні сутності педагогічної діагностики професійної компетентності майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах велика увага в процесі професійної підготовки вчителя надається проблемі педагогічної діагностики. Основним завданням педагогічної діагностики є виявлення оптимальних сукупностей фіксованих показників стану педагогічних явищ і процесів, де кожний окремо взятий показник тільки з певною мірою ймовірності свідчить про цей стан [1].

Історичний аспект розвитку педагогічної діагностики відображено у працях таких вітчизняних, науковців як П. Блонський, О. Залужний, Г. Костюк, Я. Чепіга, К. Ушинський.

П. Підласий розкрив сутність основних функцій педагогічної діагностики, комплексного підходу до діагностування начальних досягнень, вихованості, розвитку пізнавальних здібностей особистості

Педагогічна діагностика – це система методів і засобів вивчення професійного рівня вчителя, що сприяє визначенню як реальних досягнень вчителя, так і факторів, що гальмують його розвиток у професії. До основних завдань педагогічної діагностики відносяться: виявлення позитивних і негативних якостей вчителя; розробка критеріїв ефективності його роботи; фіксація професійно-необхідного рівня знань і умінь [2].

Формування професійної компетентності майбутнього учителя початкових класів представляє собою цілісний безперервний процес, який реалізується в умовах освітнього середовища професійної підготовки даних фахівців та є дієвим за умов: комплексного підходу до проектування освітнього середовища, тобто врахування змін, що відбуваються в соціальних умовах, у самій особистості, яка розвивається; системного підходу, з яким пов'язана єдність і різноманітність педагогічних процесів, їх взаємовплив, взаємозв'язок; безперервності в організації педагогічного проектування середовища; постійного вдосконалення, введення додаткових умов, які б дозволяли покращити систему, виключивши з неї умови, що створюють перешкоди розвитку; оптимальності, що визначає врахування пріоритетів у процесі проектування, визначення основної ланки на тому або іншому етапі, орієнтацію на кінцевий результат – формування професійної компетентності; нелінійного розвитку освітнього середовища, що спричиняє динамічність, різноманіття педагогічних явищ та процесів [3].

Педагогічна діяльність учителя – це похідне поняття від категорії професійна діяльність, яку розглядають, як пізнавальну, комунікативну та організаційно-методичну; як процес усвідомленої, цілепокладальної, саморегульованої діяльності вчителя, спрямованої на аналітичне виокремлення та ефективно розв'язання професійно-педагогічних завдань, виявлення, формування і розвиток рефлексивної позиції учителя. Його ефективно здійснення неможливе без належного володіння учителем методикою та інструментарієм педагогічної діагностики як складової професійної діяльності, що зумовлює необхідність її цілеспрямованої підготовки [4].

Діагностування професійної компетентності майбутніх вчителів допомагає максимально точно визначити позитивні риси в роботі викладача і проблеми, для вирішення яких необхідна допомога. Науково обґрунтований аналіз роботи викладача є основою вдосконалення навчального процесу. Аналізуючи діяльність викладачів, визначаємо головну мету - побачити зв'язок між діяльністю педагога і результатами його праці, які проявляються у розумовому розвитку студентів, їх культурі, ерудованості, умінні використовувати теорію на практиці. При цьому не можна розривати єдність змісту діяльності викладача і результати. Нерідко акцентують увагу на нових методах і прийомах, модернізації попереднього досвіду, знахідки викладача без аналізу того, як все це впливає на студентів, як при цьому змінилася працездатність студентів, що вони запам'ятали і як використовували знання. Все це - результат нововведень, а тому їх необхідно фіксувати в першу чергу. Важливо також аналізувати дію вже випробуваних часом методів навчання, традиційних методик, які також можуть позитивно впливати на показники успішності або негативно відбиватися на ставленні студентів до навчання. Діагностика покликана визначити розумне поєднання нового і старого в роботі викладача.

Слід чітко виділити вимоги до аналізу роботи викладача.

По-перше, будь-які факти, отримані під час аналізу його роботи, повинні бути осмислені, приведені до нової ідеї, з якою пізніше виокремлюються рекомендації.

По-друге, завжди важливо виявити співвідношення між витраченими педагогічними зусиллями і результатами роботи викладача. Іноді педагог досягає високих результатів за рахунок додаткових занять, перевантаження студентів домашніми завданнями, тобто успіх здобувається завдяки перенапрузі сил викладача та студентів. Високі результати в даному випадку не можуть бути оцінені позитивно, тому що досягаються за рахунок зниження якості навчання з інших предметів, вносять дисгармонію в навчальний процес.

По-третє, вивчається виховний вплив викладача, рівень його педагогічної майстерності [5].

Важливо визначити здібності викладача до самоаналізу і самооцінку загальної діяльності, тому що від цього залежить зростання його педагогічної майстерності, ставлення до критики на свою адресу, вимогливість до своєї праці.

Слід визначити чотири напрямки діагностики роботи викладача:

- 1) раціональне використання досвіду, традиційних методик;
- 2) оволодіння новими методами і прийомами навчальної діяльності;
- 3) гармонійне поєднання їх під час викладу змісту матеріалу;
- 4) здійснення зворотного зв'язку через самоаналіз, самооцінку викладання свого предмету.

Якість роботи викладача визначається його майстерністю. У процесі навчання основним критерієм ефективності педагогічної праці є засвоєння і використання студентами провідних ідей науки на основі розвитку творчого мислення. Удосконалення навчального процесу, підвищення вихованості студентів і майстерності викладача прийнято вважати основними показниками ефективності заняття.

До основних критеріїв оцінки діяльності викладача відносяться:

- професійне знання предмета викладання;
- знання основ педагогіки, психології, дитячої та вікової фізіології;
- рівень оволодіння методикою викладання;
- вміння використовувати професійний і новаторський досвід, методичне новаторство, особисті інноваційні розробки;
- власні професійні якості (здатність до творчості, імпровізації, індивідуальний творчий пошук, неординарність, комунікативність, гуманізм, демократизм, організаторські здібності).
- результативність навчання;
- ставлення до педагогів.

Важливим показником професійної компетентності є знання, якими повинен володіти викладач для раціональної організації навчальної діяльності:

- 1) чітко визначити і ставити перед студентами мету і завдання їх діяльності на занятті;
- 2) правильно підібрати прийоми, методи, обладнання для реалізації поставлених завдань, раціональне їх використання;
- 3) скласти продуманий, чіткий, точний план роботи на занятті; кожен етап заняття точно запланувати за часом; у процесі навчання здійснювати диференційований підхід до студентів;
- 4) нормувати самостійну роботу студентів по часу і вчити їх справлятися з виконанням робіт в точно зазначений час;
- 5) систематично здійснювати облік роботи і контроль роботи студентів; ширше вводити в практику різні види обліку знань з усіх дисциплін;
- 6) удосконалити систему стимулювання праці, ефективно її використовувати.

Ефективність організації викладачем навчальної діяльності по засвоєнню студентами знань і використання їх на практиці оцінюється на основі таких критеріїв:

- вільна орієнтація в навчальному матеріалі, знання головного і вміння виокремити його від другорядного;
- вміння аналізувати реальні явища за допомогою провідних ідей [6].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, варто зауважити, що на сучасному етапі формування та розвитку педагогічної науки гостро стоять питання, які нерозривно пов'язані з дослідженням проблем педагогічної діагностики у вітчизняній та зарубіжній практиці.

Список використаної літератури

1. Битинас Б. П. Педагогічна діагностика: сутність, функції, перспективи / Б. П. Битинас, Л. И. Катаева // Педагогика. – 1993. – № 2. – С. 5–14.
2. Експериментальна модель процесу формування організаційної компетентності майбутніх учителів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n3_2010_st_20/?print

3. Войтовська О. М. Педагогічна діагностика професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в процесі вивчення базових дисциплін : дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / О. М. Войтовська. – К., 2014. – 232 с.
4. Педагогічна діагностика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://marganets-school5.eduikit.dp.ua/storinka_psihologa/vchitelyam/
5. Гребенникова Л. В. Діагностика професійної компетентності учителя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kopilkaurokov.ru/zavuchu/planirovanie/diagnostika-professional-noi-kompetientnosti-uchitelia>
6. Педагогічна діагностика як один із найважливіших етапів виховних технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.textreferat.com/referat-13485.html>

References

1. Bytynas, B. P., Kataeva, L. I. (1993). Educational Diagnosis: nature, functions, perspectives. *Pedagogy*, 2, 5–14.
2. Experimental model of the process of organizational competence of future teachers (2010). Retrieved from http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_vypuski_n3_2010_st_20/?print
3. Voytovska, O. M. (2014). *Pedagogical diagnostics of professional competence of future teachers of physical education in the study of basic disciplines* (Ph.D Dissertation). K., 2014. - 232 p.
4. *Teaching diagnosis* (2016). Retrieved from http://marganets-school5.eduikit.dp.ua/storinka_psihologa/vchitelyam/
5. Grebennikov, L. (2015). *Diagnosis Professional competence teacher*. Retrieved from <https://kopilkaurokov.ru/zavuchu/planirovanie/diagnostika-professional-noi-kompetientnosti-uchitelia>
6. *Pedagogical diagnostics as one of the most important stages of educational technology*. Retrieved from <http://ua.textreferat.com/referat-13485.html>

SLYUSAR Tatiana,

postgraduate student of primary education Department,
Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy
e-mail: tatyana.slyusar@bk.ru

PEDAGOGICAL ASSESSMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE AS A WAY FORECASTING AND CORRECTION OF EDUCATIONAL PROCESS

Abstract. *With the development of democratic society continues stage of modernization of education, accompanied by significant changes in educational theory and practice, defining the basic requirements for the training of primary school teachers. The modern form teacher has the students not only academic skills, but also prepare them for active learning of life in the new economic conditions. This requires the teacher special attention to their pets, namely to study their individual characteristics and educational opportunities, establish cognitive needs and interests, determine the prospects for personal development, foresight and overcome difficulties in training and education, implementation of personal approach by subject-sub of the object interaction.*

Teacher diagnosis - an activity whose purpose is to establish and learning features that characterize the status and results of the learning process, and allows on this basis to forecast possible changes, identify ways to prevent and correct the learning process to improve the quality of its results . The concept of "diagnosis" fit wider and deeper meaning than the term "test knowledge and skills" students. Other states only results without explaining their origin. While diagnosing includes monitoring, verification, evaluation, accumulation of statistical data analysis, considering the results considering ways to achieve them, identifies trends, the dynamics of the didactic process.

Under the state program "Teacher" cornerstones terms of quality education is to provide professional teachers' work and improve diagnosis of professional competence of future teachers. The process of training, of course requires improving the quality of educational services in higher education, the development of requirements and criteria for evaluating their level, implementation of effective quality assurance system for higher education.

Currently, Ukraine is a good ground for specialists in different areas, while demand a high level of professionalism. Shift of focus from the individual to the cognitive development of creative possibilities led to changes in the conceptual foundations of modern education and training. The increased need for teachers, able to create optimal conditions for self-development, self-education and self-identity during her training in various types of educational institutions.

Key words: *pedagogical diagnostics, training, competence, educational activities, diagnostics.*

Одержано редакцією 24.01.2017
Прийнято до публікації 26.01.2017